तात्काळ

कालमर्यादा

वाचा :- १) बॉम्बे डिनेचर्ड स्पिरीट नियम १९५९ चा नियम २७

२) या कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एसटीपी ३४८१/७७७५/बारा दि.२६.३.१९९१.

परिपत्रक

क्र. डिएनएस ११९७/५४३५४/अकरा मुंबई, ३१ जानेवारी १९९८.

असे निदर्शनास आले आहे की, बॉम्बे डिनेचर्ड स्पिरीट नियम १९५९ च्या नियम २७ अनुसार डिएस ५ नमुन्यातील अनुज्ञप्ती मंजूर करण्यासाठी या कार्यालयाची पूर्व परवानगी घेण्याची स्पष्ट कायदेशीर तरतूद असताना व या कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एसटीपी ३४८१/७७७५/ बारा दि.२६.३.१९९१ अनुसार सविस्तर प्रस्ताव पाठवून या कार्यालयाची पूर्व परवानगी घेण्याच्या स्पष्ट सूचना असताना काही जिल्ह्यात या कार्यालयाची पूर्व परवानगी न घेता देण्यात आल्या व असे करताना सर्वकष पडताळणी न केल्याने, पुरेशी खबरदारी न घेतल्याने व मद्यार्कापासून करावयाच्या उत्पादनांच्या सुत्रास मान्यता न घेतल्याने इथील अल्कोहोल व मेथॉनॉल मिश्रीत उत्पादनास परवानगी न देण्याच्या धोरणा विरुध्द अशी उत्पादनासाठी डीएस-५ नमुन्यातील अनुज्ञप्ती देण्यात आल्या आहेत. असेही निदर्शनास आले आहे की, अनुज्ञप्ती-धारकांना मद्यार्कयुक्त पदार्थ तयार करण्यासाठी फक्त विप्रकृत मद्यार्क व उत्पादनाच्या मान्यता दिलेल्या सूत्रानुसार इतर घटक पदार्थ अनुज्ञप्तीच्या जागेत आणण्याची परवानगी दिली असताना काही डिएस ५ अनुज्ञप्तीधारक-मद्यार्कयुक्त पदार्थ अनुज्ञप्तीच्या जागेत आणून अनुज्ञप्ती अंतर्गत परवानगी दिलेल्या पदार्थाच्या उत्पादनासाठी त्याचा वापर करतात. ही कार्यपध्दती नियमांच्या तरतुदींच्या विरुध्द तर आहेत शिवाय अशा व्यवहारामुळे अनुज्ञप्तीच्या जागेत मेथॉनॉलयुक्त पदार्थ आणले जाण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. या शिवाय जरूर भासल्यास विप्रकृत मद्यार्काचे परिमाण वाढवून मिळण्यासाठी अनुज्ञप्तीधारक अर्ज करू शकतात. अशा कार्यपध्दतीने होणाऱ्या व्यवहारात विषारी मद्य पिवून मोठ्या दुर्घटना होवू शकतात. असेही निदर्शनास आले आहे की, मद्यार्काचा वापर करून रासायनिक पदार्थ तयार करण्यास या उत्पादनाच्या सुत्रात मान्यता देवून परवानगी दिलेले काही डिएस ५ अनुज्ञप्तीधारक तेच रासायनिक पदार्थ दुसऱ्या उत्पादक/विक्रेत्याकडून विकत आणून तो अधिक शुध्द केल्याचे दर्शवून (प्युरिफिकेशन) पुर्नविक्री किंवा कधी फक्त फेरविक्री दर्शवितात किंवा अनुज्ञप्ती अंतर्गत ज्या उत्पादनासाठी

साठी परवानगी दिलेली आहे त्या पदार्थांचे उत्पादनासाठी वापर करण्यासाठी आणल्याचे दर्शवितात. वास्तविक डिएस ५ अनुज्ञप्तीच्या जागी विप्रकृत मद्यार्क व उत्पादनाच्या सूत्रास मान्यता दिलेल्या सूत्रानुसार त्यात नमूद केलेले घटक द्रव्यच (इनग्रेडिएंटस) फक्त अनुज्ञप्तीधारकास आणण्याची परवानगी आहे त्यामुळे ही कार्यपध्दती नियमाच्या तरतुदीच्या विरुध्द तर आहेत शिवाय या कार्यपध्दतीमुळे विप्रकृत मद्यार्काचा दुरुपयोग पिण्याच्या वापरासाठी होण्याची दाट शक्यता आहे व असे दुरुपयोग निदर्शनास आले आहेत. असेही निदर्शनास आले आहे की, विकास आयुक्त (उदयोग) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्या क्र. ८/९० दिनांक २१.२.१९९० रोजीच्या परिपत्रकातील सुचनांच्या विरुध्द ७० टक्के, ७५ टक्के पेक्षा जास्त मद्यार्क असलेली उत्पादने जसे की, इंडस्ट्रीयल सॉल्व्हंट, ग्रॅव्हर इंक्स, फ्लेक्सोग्राफिक इंक्स, फाउंड्री रेझीन्स, गास्केट कंपाउंडस व इतर फाउंड्री केमिकल्स तयार करण्यास महाव्यवस्थापक, जिल्हा उदयोग केंद्र यांच्या शिफारशीनुसार तयार करण्यास काही डिएस-५ अनुज्ञप्ती अंतर्गत मंजूरी देण्यात आली आहे. वास्तविक इंडस्ट्रीयल सॉल्व्हंट, फ्लेक्सोग्राफिक इंक्स, ग्रेव्हर इंक, रिड्यूसर, फाउंड्री रेझीन्स, इलेक्ट्रीकल इन्सूलेटींग वार्निश, पिक्चर वॉर्निश आणि इतर फाउंड्री केमिकल्स या या उत्पादनात मद्यार्काचे परिमाण विकास आयुक्तांच्या परिपत्रकानुसार अनुक्रमे ७० टक्के, ६० टक्के, ६० टक्के, ७० टक्के, ६० टक्के ३० टक्के आणि ७५ टक्के यापेक्षा जास्त नसणे आवश्यक आहे. महाव्यवस्थापक, जिल्हा उदयोग केंद्र, यांनी केलेल्या शिफारशी विकास आयुक्त यांनी निर्गमित केलेल्या परिपत्रकाच्या विरुध्द आहेत आणि स्विकारण्या योग्य नाहीत. विकास आयुक्त किंवा जिल्हा उदयोग केंद्राचे महाव्यवस्थापकांच्या मद्यार्क वापराबाबतीतील शिफारशी स्वीकाराव्या किंवा नाही, त्या स्वरुपात स्विकाराव्याच्या या बाबतचे पूर्ण अधिकार मुंबई मदय निषेध कायदा १९४९ च्या तरतुदीनुसार या विभागाचे आहेत. शिवाय असे पदार्थ वापरणाऱ्या घटकांना या विभागाकडून विप्रकृत मदयार्क वापरण्यासाठी अनुज्ञप्ती देण्यात येवू शकते व येतात. करिता उपरोक्त पदार्थात विकास आयुक्तांच्या उपरोक्त शिफारशी पेक्षा जास्त टक्केवारी असणे योग्य नाही. तसेच रेझीन्स, इंक्स, पेंटस इत्यादी तत्सम पदार्थांच्या उत्पादनामध्ये इथाईल अल्कोहोलचा वापर त्याचा द्रावक (सॉल्व्हंट) असल्याच्या गुणधर्मासाठी केला जातो व मेथेनॉलचा सुध्दा त्याच्या द्रावक असण्याच्या (सॉल्व्हंट) गुणधर्मा-साठी उपयोग केला जातो. मदयार्काच्या फक्त मिश्रणाने निर्माण करण्यात येणारे असे पदार्थ दुरुपयोगक्षम असतात किंवा फक्त मिश्रणाची अत्यंत सोपी

कोणतीही खास यंत्रसामुग्रीची जरुरी नसलेली कार्यपध्दती असल्याने उत्पादन केल्याचे दर्शवून मद्यार्काची पिण्यासाठी विल्हेवाट लावण्याची दाट शक्यता असते. वर नमूद केल्याप्रमाणे इथील अल्कोहोल व मेथेनॉलचा वापर त्यांच्या द्रावक (सॉल्व्हंट) असण्याच्या गुणधर्मामुळे अशा उत्पादनामध्ये केला जावू शकतो. या उलट अनुज्ञप्तीधारकास जरुर भासल्यास मद्यार्काचे परिमाण वाढवून दिले जावू शकते. त्यामुळे अशा उत्पादनासाठी मेथेनॉल तेथे आणण्याची/वापरण्याची जरुरी नाही. दुरुपयोग झालातर विषारी मद्य पिवून मृत्यू होऊ शकतात. त्यामुळे मद्यार्कापासून तयार करण्यात येणाऱ्या पदार्थात मेथेनॉलचे मिश्रण असलेले पदार्थांचे उत्पादन करण्यास परवानगी न देण्याबाबतचे धोरण आहे. तसेच फ्रेंच पॉलीश, विप्रकृत मद्यार्क याच्या प्राशनामूळे घडलेल्या दुःखद घटनात मेथेनॉल हा अत्यंत जहाल विषारी पदार्थ मृत्यूचे कारण असल्याचे बहुतांशी आढळले आहे. औदयोगिक कारणासाठी उपलब्ध करुन दिलेल्या शुध्द किंवा विप्रकृत मद्यार्काची पिण्यासाठी वापर करण्यासाठी विकण्याची प्रवृत्ती, इथील अल्कोहोल व मेथेनॉल मिश्रीत द्रवांची पिण्यासाठी विक्री केल्यामूळे होणारे मृत्यू टाळण्यासाठी औद्योगिक वापरासाठी मद्यार्काची अनुज्ञप्ती मंजूर केलेल्या अनुज्ञप्तीधारकांकडे मेथेनॉल किंवा मेथेनॉल मिश्रीत पदार्थ आणले जावू नयेत या दृष्टीने काळजी घेणे आवश्यक होते व आहे. विषारी दारुच्या प्राशनापासून होणाऱ्या मृत्यूच्या दुःखद घटना टाळण्याच्या तसेच अशा दूर्घटना होण्याचे प्रमाण अत्यंत कमी व्हावे या दृष्टीने मुंबई दारुबंदी कायदा १९४९ अंतर्गत मंजूर करण्यात आलेल्या अनुज्ञप्तीधारकांना अनुज्ञप्तीचे जागेत मेथेनॉल आणण्यास प्रतिबंध करणे आवश्यक होते व आहे. ही सर्व परिस्थिती पाहता असे निआदेशीत करण्यात येत आहे की,

१) शैक्षणिक संस्था- डॉक्टर्स आणि रुग्णालये यांना मंजूर केलेल्या अनुज्ञप्ती वगळता रासायनिक किंवा इतर पदार्थ निर्मितीसाठी मंजूर केलेल्या डीएसपी १, डीएस ४, डिएस ५ आणि आरएस-२ नमून्यातील अनुज्ञप्तीवर मद्यार्क परिमाण मंजूरीबाबतचे अर्ज यथायोग्य चौकशी करुन पूर्व मंजूरीसाठी या कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एमटीपी ३४८१/१७७७५/बारा दि.२६.३.१९९१ नुसार या कार्यालयास पाठवावेत. या कार्यालयाने परवानगी दिल्याशिवाय अनुज्ञप्ती मंजूर करु नयेत. [illegible]

२) कोणत्याही परिस्थितीत अनुज्ञप्तीच्या जागेत मेथॅनॉल आणता येणार नाही किंवा त्याचा अनुज्ञप्तीच्या जागी रसायन किंवा मद्यार्क युक्त

..४..

पदार्थांच्या निर्मितीसाठी उपयोग करता येणार नाही अशा सूचना आरएस-२, आरएस-६, आरएस-६ अ, आर.एस.७, डीएसपी-१, डीएसपी-२ डीएस-४, डीएस-५, डीएस-६, डीएस-७, सीएल-१, सीएल-२, सीएल-३ पीएलएल, एफएल-१, एफएल-२, एफएल-३ अनुज्ञप्तीधारकांना (शैक्षणिक संस्था, डॉक्टर आणि रुग्णालये वगळून) देण्यात याव्यात. जर कोणा द्रव्य निर्मात्यांना रसायन/औषधे/औषधी/रसायन/औषधे/औषधी द्रव्या उत्पादन प्रक्रिये किंवा त्या संदर्भात त्यांच्या प्रयोगशाळेत मिथेनॉलचा उपयोग करणे अत्यावश्यक असेल तर त्यांनी आवश्यक त्या तपशिलासह संबंधीत जिल्ह्याच्या अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, यांचे मार्फत सर्व तांत्रिक कारणासह निवेदन या कार्यालयास पाठवावे. अशा घटकाचे निवेदन महाराष्ट्र शासनाने नियुक्त केलेल्या डिनेचरंट व तांत्रिक सल्लागार समितीसमोर विचारार्थ ठेवण्यात येईल.

३) अनुज्ञप्तीचे जागेत किंवा इतर कोठेही मिथेनॉलची किंवा मिथेनॉल मिश्रीत पदार्थांची खरेदी, विक्री किंवा वापर उपरोक्त अनुज्ञप्तीधारकांना त्यांच्या नावाने करता येणार नाही. आणि जर एखादया अनुज्ञप्तीधारकास त्यांच्या नावाने मिथेनॉल किंवा मिथेनॉलयुक्त उत्पादनांचा उपयोग, खरेदी, विक्री, वाहतुकीची असेल, तर तो अनुज्ञप्तीधारक त्यास मुंबई दारुबंदी कायदा १९४९ अंतर्गत मंजूर केलेली अनुज्ञप्ती समर्पित करण्यास युक्त आहे. ही . .

४) डीएस-५, डीएसपी-१, डीएसपी-२, डीएसपी-३ अनुज्ञप्तीधारकांनी त्यांचे अनुज्ञप्तीचे जागेत मंजूरातील असलेल्या पदार्थांच्या उत्पादनासाठी किंवा इतर उपयोगासाठी पदार्थयुक्त पदार्थ आणू नयेत, त्यांनी त्यांचे उत्पादन यांना मंजूर केलेल्या पदार्थ परिमाणाचा वापर करावा. जरूर भासल्यास परिमाण वाढीसाठी अर्ज करावा.

५) इंडस्ट्रियल सॉल्व्हंट, फॅक्सोग्राफिक इंक्स, प्रिंटर इंक्स, रिड्यूसर, इलेक्ट्रिकल इन्सुलेटिंग वॉर्निश, मिक्चर वॉर्निश, फाउंड्री रेझीन्स आणि इतर फाउंड्री केमिकल्स या पदार्थात अनुक्रमे ७० टक्के, ६० टक्के, ६० टक्के, ७० टक्के, ६० टक्के, २३ टक्के, ६० टक्के, आणि ७५ टक्के, येथा पदार्थांची टक्केवारी जास्त राहता कामा नये अशी स्पष्ट सूचना अनुज्ञप्ती डीएस-५ आणि डीएसपी-१ अनुज्ञप्तीधारकांना दयावी आणि त्या बाबतची नोंद संबंधीत अनुज्ञप्तीवर करण्यात यावी.

..५..

६) एखाद्या अनुज्ञप्तीधारकाने या सूचनांचे उल्लंघन केल्याचे आढळल्यास अनुज्ञप्ती रद्द करण्याची कारवाई तात्काळ सुरू करण्यात येईल आणि कारणे दाखवा नोटीस देवून अनुज्ञप्तीधारका विरुध्द कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल अशी ही नोंद अनुज्ञप्तीवर करण्यात यावी.

७) उपरोक्त सूचना अधीक्षकांनी हे परिपत्रक मिळाल्यापासून सात दिवसाचे आत परिच्छेद क्र. २ मध्ये नमूद केलेल्या अनुज्ञप्तीधारकांच्या निदर्शनास आणाव्यात आणि त्याबाबतची पोच त्यांच्या अभिलेखावर ठेवावी. तसेच जिल्हाधिकारी/अधीक्षक यांनी मंजूर केलेल्या अनुज्ञप्तीचे १९९८-९९ या वर्षाकरिता नुतनीकरण करते वेळी अनुज्ञप्ती मध्ये खालीलप्रमाणे शेरे लिहावेत.

" आयुक्तांचे परिपत्रक क्र. डीएनएस ११९७/५४२७४/७५/अकरा दि.३१ जानेवारी १९९८ अनुसार अनुज्ञप्तीधारकाने अनुज्ञप्तीच्या जागेत किंवा इतरत्र मेथेनॉल किंवा मेथेनॉल मिश्रीत पदार्थ आणता, वापरता कामा नये किंवा त्यांच्या खरेदी/विक्रीच्या व्यवहारात भाग घेता कामा नये. डीएस ५ व डीएसपी १,२,३ अनुज्ञप्तीधारकांनी बाहेरुन (१) अनुज्ञप्तीच्या जागेत कोणत्याही कामासाठी मद्यार्कयुक्त पदार्थ आणता कामा नये. २) ज्या पदार्थांचे उत्पादन करण्यासाठी मद्यार्क वापराची परवानगी अनुज्ञप्ती अंतर्गत दिलेली आहे. असे पदार्थ फेर विक्री, शुध्दीकरण, किंवा फेरविक्री उत्पादनाच्या प्रक्रियेमध्ये वापरण्यासाठी किंवा इतर कोणत्याही कामासाठी अनुज्ञप्तीच्या जागेमध्ये किंवा इतरत्र अनुज्ञप्तीधारकास आणता येणार नाही किंवा त्याच्या व्यवहारात भाग घेता येणार नाही" या परिपत्रकाची पोच अधीक्षकांनी उलट टपाली द्यावी.

सही/-

(अजितकुमार जैन)
आयुक्त राज्य उत्पादन शुल्क
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

0000

क्रमांक: [illegible] ११९७/१७९९/९८/

[illegible] दि. २-३-९८.

प्रत:- [illegible]/दुय्यम निरीक्षक राज्य उत्पादन शुल्क ---------------- यांना माहिती व कार्यवाहीसाठी [illegible]. त्यांनी [illegible] वरील परिपत्रकाच्या प्रती त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व [परिपत्रकातील परि. क्र. २ मध्ये नमूद केलेल्या] अनुज्ञप्तीधारकांना [illegible] पोच घ्यावी व ती पोच या [illegible]